

Görkəmli pedaqq, jurnalist, ictimai xadim Fərhad Ağazadənin qismətinin düşən qısa ömrü gördüyü böyük işləri unudulmaz edib. Odur ki, anadan olmasının 145 illiyində də sonsuz hörmət və minnətdarlıqla anılır.

Gərgin zəhmətlə keçən illər...

Maarifpərvər ziyanı Fərhad Ağazadə 1880-ci il avqustun 12-də Şuşa şəhərində dünyaya gəlib. Şuşa şəhər məktəbində oxuyub. 1898-ci ildə Zaqafqaziya (Qori) Müəllimlər Seminarı yasına daxil olub. 1900-cü ildə seminarıyanı bitirən Fərhad Ağazadə həmin ildən Xaçmaz məktəbində pedaqqi fealiyyətə başlayıb. 1901-1902-ci illərdə Şuşa şəhər məktəbində dərs deyib. 1902-1905-ci illərdə isə o, Gəncə (o vaxtlar Yelizavetpol adlandırılır) quberniyasının Gorus ikisini məktəbində müəllim işləyib.

1905-ci ildə Bakıya gəlib. Pedaqqi fealiyyətini burada davam etdirib, rus-Azərbaycan və "Səadət" məktəblərində çalışıb.

1906-cı ildə xeyli işlər gərsə də, Azərbaycanın ozamankı reallıqları, müstəmləkə siyaseti aparan çar Rusiyasının münasibəti səbəblərindən Fərhad Ağazadə arzularını gerçəkləşdirə bilməyib.

Onun çoxşaxəli fəaliyyətində jurnalistikən da xüsusi yeri olub. Fərhad Ağazadə gənc yaşlarından müəllim isəməklə yanaşı, Bakıda nəşr edilən mətbuat orqanları ilə də six əməkdaşlıq edib. Publisistik məqalələrində o, dövrünün aktual problemlərinə diqqət çəkib, həll yollarını göstərməyə çalışıb.

1918-ci il sentyabrın 15-də nəşrə başlayan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin rəsmi orqanı olan "Azərbaycan" qəzetiinin ən fəal yazarlarından biri də Fərhad Ağazadə olub. Onun müxtəlif mövzularda qələmə aldığı ya-

muzakirəyə qoyulacaq o qədər məsələlər var ki, yiğincığın müddəti tamam bir il də çəksə, bunların öhdəsinən gələ bilməz".

Azərbaycan müstəqillik yolu ilə böyük çətinliklərlə irəliləyir, maneələrlə qarşılaşır, ağır sinəqlərdən keçiridi. Fərhad Ağazadə "Azərbaycan" qəzetiinin ayrı-ayrı saylarında dərc olunmuş, o zaman da maraqla qarşılanan "Bakı neft ticarəti və onun müxtəsərcə tarixi", "Parlamandan nə tələb olunur?", "Andranik nə isteyirmiş?", "Xalq məktəbləri müfəttişlərinin yiğincığına dair", "Hər işə çare vardır", "İki ziya", "Hökumət əzələrinin fəaliyyəti", "Savadsızlara çarə və savadlıllara imdad", "Milliləşmək əlamətlərindən biri", "Əczəxanaların milliləşmək tədbiri", "Yüz dost azdır, bir düşmən çoxdur", "Qaçqınlara ərzaqmı, sənətmi?", "Rüşvət və möhtəkirliyə çarə", "Bakı bələdiyyəsinə dair", "Sandıqlarda yatan pulları milliləşdirmək olmazmı?" və digər yazıları bu gün isə həmin dövrün öyrənilməsi, aydın təsəvvür yaranması baxımından olduqca əhəmiyyətlidir.

Həmin il Martin 3-də Fərhad Ağazadənin Leninqrad Rentgen-Radioloji İnstututunda müalicəsinə kömək göstərilməsi xahişi ilə Xalq Səhiyyə Komissarlığı Leninqrad Vilayət Səhiyyə Şöbəsinə telegram yollayıb. Maddi və təşkilati kömək alan Fərhad Ağazadə Leninqradda müalicəyə gedib. Martin 21-dən başlayaraq, Leninqradda Rentgen-Radioloji İnstututun Cərrahiyə şöbəsində müalicə edilib. Cərrahiyə əməliyyatına razılıq verməməsini o, həyat yoldaşı Gövhər xanıma aprelin

Maarif fədaiisi

Gənc Fərhad Ağazadə qabaqcıl pedaqqlardan biri kimi tanınıb. O, Bakıda 1906-ci ildə təşkil olunan Qafqaz müsəlman müəllimlərinin I və 1907-ci ildə keçirilən II qurultaylarında diqqətçəkən iştirakçılarından biri olub. Hər iki qurultayın katibi seçilib. Onun yeni dövrde tədrisin aktual problemlərinə dair məruzələri maraqla dinlənilib.

O dövrde təhsil sahəsində aktual problemlərdən biri də dərslik çatışmazlığı idi. Fərhad Ağazadə bu sahədə də bacarığını göstərib. O, 1908-ci ildə "İkinci il" dərsliyinin tərtibçilərindən biri olub.

Qəlbi daha çox çalışmaq, yeni hədəflərə doğru irəliləmək həvəsi ilə çirinən Fərhad Ağazadənin maraqları dairəsi getdikcə genişlənib. O, 1910-cu illərdə yalnız Azərbaycan ədəbiyyatı və dilinin inkişafına maraqlı göstərməyib, həm də bu sahədə təqdirlə qarşılanan bir sıra işlər həyata keçirib. 1912-ci ildə tərtib etdiyi "Ədəbiyyat məcmuəsi" adlı kitab işıq üzü görüb.

Fərhad Ağazadənin böyük xidmətlərindən biri də ərəb əlifbasının yeni, latin əlifbası ilə əvəz edilməsi olub. Yeni əlifba layihəsinin tərtibi ilə bağlı

zıları demək olar ki, "Azərbaycan"ın 1919-1920-ci illərde işıq üzü görən əksər saylarında yer alıb. Azərbaycanın dövlət müstəqilliyyənə nail olmasına sevinci, qıruru, eyni zamanda da məsuliyyəti ilə yazılan həmin məqalələrində Fərhad Ağazadə ölkəsinin tərəqqisinə, həmvətənlərinin inkişafına səy göstərib. O, hər zamanki kimi təhsilin əhəmiyyətini xüsusi olaraq vurgulayıb, gənc nəslə məktəbdən kənarada qalmamağa, savad almağa, elm öyrənməyə səsleyib.

Fərhad Ağazadə təhsil sahəsindəki vəziyyəti, problemləri, nöqsanları, həmçinin çıxış yollarını yaxşı bildiyi üçün məsələyə dərindən və əhatəli yanaşmayı bacarıb. O, "Azərbaycan" qəzetiinin 1918-ci ildə işıq üzü görən 66-ci sayında dərc olunmuş "Bakıda xalq məktəbi müdirlərinin yiğincığı" adlı məqaləsində qeyd edib: "İki gündür ki, Azərbaycanda camaat məktəb müdirləri maarəti dəvətilə Bakıya yığılib, katib məsələlərinin müzakirəsi ilə məşğuldur. Bu, bir ağır vəzifədir. Çünkü məktəbimizin hali çox pərişan olduğu üçün də müalicəyə möhtac bir çox dərdləri var. Məhəlli

Yarımçıq qalan arzular

1920-ci ilin aprelində Azərbaycanı işgal edən bolşeviklər hakimiyyəti ələ keçirdilər. Sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra da Fərhad Ağazadə doğma xalqının inkişafına xidmətini davam etdirib. O, Azərbaycanın sovetləşməsi dönəmində "Kommunist", "Yeni yol" qəzətlərində, "Maarif işçisi", "Yeni məktəb" jurnallarında çalışıb.

Fərhad Ağazadə həyatının və yaradıcılığının böyük hissəsini də əlifba islahatının aparılmasına sərf edib. 1929-cu il iyunun 26-da Ümumittifaq Mərkəzi Yeni Türk Əlifba Komitəsinin (ÜMYTƏK) genişləndirilmiş rəyasət heyətinin iclaslarında (1-5 iyul 1929) iştirak etmək üçün Maxaçqalaya ezam edilib. Geri dönerkən həli pisləşib. "Qida borusunun daralması"ndan da o vaxtdan əziyyət çəkməyə başlayıb. Bakıda bir müddət müalicə edilib. Ancaq dava-dərmanlar faydasız olub. Bunu Fərhad Ağazadəni müalicə edən həkimin 1929-cu il dekabrın 19-da verdiyi arayış da təsdiq edir. Həkim onun tekrar ciddi müalicə olunmasının vacibliyini qeyd edib. Düçər olduğu xəs-

2-də yazdığı məktubunda belə izah edib: "Mən əməliyyata razılıq vermədim. Rentgen süəsi ilə müalicə edəcəklər. Əger vəziyyətim pisləşsə, çıxıb evə qayıdadəm".

Aprelin 17-də Bakıya dönüb. Müalicələrin müsbət təsiri olmayıb. Fərhad Ağazadənin səhhətində irəliləyiş olmayıb. O, 1931-ci il yanvarın 4-də bir çox arzularına çatmadan dünyadan köçüb. Fərhad Ağazadənin ölümü ilə əlaqədar "Kommunist" qəzətində verilən nekroloqda yazılıb: "Ağazadə yoldaşın ən böyük xidmətlərindən biri də onun yeni türk əlifbasının yayılması yoldakı mübarizəsidir. Türk əlifbasının yeni latin sistemini keçirilmə məsələsi irəli atılan gündən Ağazadə yoldaş bunun böyük mədəni nəticələr verəcəyini nəzərə alaraq yeni əlifbanın qəbul edilməsi və yayılması yolunda aktiv mübarizəyə başlamışdır. Ümumittifaq Mərkəzi Yeni Türk Əlifba Komitəsinin üzvü olaraq Ağazadə yoldaş yeni əlifbanın bütün Şuralar İttifaqı türk, tatar xalqları arasında da yayılmasına çalışmışdır".

Zöhrə FƏRƏCOVA,
"Azərbaycan"